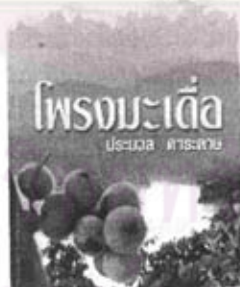

มีอะไรอยู่ใน โพรงมะเดื่อ

นพพร ประชากุล*

บทคัดย่อ

นวนิยายเรื่อง *โพรงมะเดื่อ* ของประมวล ดาระดาษ หนึ่งในเจ็ดเล่มที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รอบตัดสินรางวัลซีไรต์ประจำปี พ.ศ. 2546 เป็นวรรณกรรมที่สามารถอ่านได้อย่างน้อยจาก 3 แง่มุม ได้แก่ แง่มุมของนวนิยายแนว "ลูกทุ่ง" ที่รื้อฟื้นขนบเดิมขึ้นมาใหม่ แง่มุมของนวนิยาย "สังคมนิยม" ที่มีมิติของการวิจารณ์สังคมอันลึกซึ้งกว่าสังคมนิยมโดยทั่วไป และแง่มุมของนวนิยาย "สร้างสรรค์" ที่เล่นกับกลวิธีการใช้เสียงพูดอันซับซ้อนแยบยล

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แก้มุ่ม "ลูกทุ่ง"

นับเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่าสี่ทศวรรษแล้วที่ชนบทของนวนิยายชีวิตชนบทตามวิถีแบบไม้ เมืองเดิมและมนัส จรรย์รงค์ ได้ขาดการสานต่ออย่างจริงจังในวงวรรณกรรมไทย (จะมีบ้างก็เพียงประปราย เช่น ผลงานบางชิ้นของอาจินต์ ปัญญาพรค์และวัฒน์ วรรณยางกูร) ท่ามกลางความขาดแคลนนี้ **โพรงมะเดื่อ** ชวนให้เกิดความหวังว่า ชนบทลูกทุ่งอาจจะกลับมาออกงามอีกครั้งและแตกกิ่งก้านบานสะพรั่งในดินฟ้าอากาศร่วมสมัย

ตั้งแต่หน้าแรก ผู้อ่านจะได้สัมผัสกับสำเนียงภาษาที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นภาคกลาง (ค่อนข้างแถบตะวันตกเล็กน้อย) เป็นสำเนียงที่รับรู้ได้จากวิธีผูกวลี ผูกประโยคที่ขบเน้นความล้นหลามของถ้อยคำด้วยบทขยายซ้อนขยายและสร้อยเล็กสร้อยน้อยมากมาย คล้ายคลึงกับภาษาของนักเขียนแนวลูกทุ่งรุ่นเก่า สำเนียงภาษาเช่นนี้เหมาะที่จะรองรับการเสนอภาพจำลองของสังคมไทยในระดับรากเหง้า นั่นคือ วิถีชีวิตของผู้คนชนบทในอดีต (ย้อนหลังจากปัจจุบันไปราว 30 ปี) ซึ่งฉายผ่านตัวละครอันเต็มไปด้วยสีสันจากแวดวงต่าง ๆ กัน มีทั้งอันธพาล ครู พระ ตำรวจ ชาวนา หมออาคม คนอีสานพลัดถิ่น คนจีน กระทั่งถึงสัปเหร่อ ผู้คนเหล่านี้ต่างนำเอาวิถีคิด แนวพฤติกรรม และวิถีพูดจาอันหลากหลายมาประชันกัน โดยมีเส้นทางชีวิตของตัวละครชื่อ คู่่มศิริ หรือ "คู่่มหรีโก๋หลอด" (อันธพาลผู้กลายมาเป็นพลทหาร) ทำหน้าที่ยึดโยงความเป็นไปของตัวละครอื่น ๆ

รสชาติที่หลากหลาย ทั้งรสโคก รสภู รสขบขัน ฯลฯ อันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างตัวละครสำคัญ ๆ (เช่น คู่่มหรีโก๋หลอดจอมกะล่อน หนุ่มแยมผู้รักสันโดษ ตาบตำรวจรามยศผู้ซ่าซอ "แม่ไม้มวยไทย") กอปรขึ้นเป็นความสนุกสนานตามแบบฉบับลูกทุ่ง สมกับที่ยุพร แสงทักษิณได้กล่าวไว้ว่า "ถ้าจะเปรียบ **โพรงมะเดื่อ** เป็นอาหาร ก็เป็นอาหารไทยแท้ที่ครบเครื่อง รสชาติจัดจ้าน แตกกลมกล่อม" (สัมภาษณ์เผยแพร่ทางสื่อมวลชน) ยิ่งไปกว่านั้น นวนิยายเรื่องนี้ยังได้บูรณาการเอาองค์ประกอบซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในชนบทลูกทุ่งแบบเดิมเพิ่มเข้ามา ได้แก่ เกร็ดความรู้ต่าง ๆ ที่หว่านกระจ่ายไว้ทั่วท้องเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดทางธรรมชาติวิทยา

หรือเรื่องราวต่าง ๆ จากวรรณคดีไทย (เช่น หลาย ๆ ตอนจาก อิเหนา หรือแม้แต่ว่า ดั้วทที่ยกมาจาก ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนฆ่าทองนางบัวคลี่ทำกุมารทอง) หรือข่าวสารเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ (เช่น ข่าวทหารใช้เฮลิคอปเตอร์ล่าสัตว์ที่ทุ่งใหญ่ ปี 2516) การพาดพิงและบางครั้งออกนอกเรื่องเหล่านี้นับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่ช่วยเติมสีสันแปลกใหม่ให้กับเรื่องราวของชีวิตชนบทในเรื่อง

แง่มุม “สังคมนิยม”

โพรงมะเดื่อ เป็นผลจากการรื้อฟื้นเอาแนวลูกทุ่งมาเขียนขึ้นใหม่ในบริบทของสังคมไทยทศวรรษ 2540 ซึ่งเป็นยุคสมัยที่วรรณกรรมไทยประเภทนวนิยายได้ผ่านประสบการณ์การสะท้อนสังคมมาแล้วอย่างโชกโชน นวนิยายลูกทุ่งเรื่องนี้จึงบรรจุมิติของการวิจารณ์สังคมเอาไว้อย่างเต็มเปี่ยม อย่างไรก็ตาม ความพิเศษของ **โพรงมะเดื่อ** ในแง่สังคมนิยมอยู่ที่ว่า สิ่งที่ถูกวิพากษ์นั้นมีใช้อำนาจของสถาบันทางสังคมเช่น อำนาจรัฐ อำนาจทุน อย่างที่เคยชินกัน (โดยมีชาวบ้านดาด่า ๆ เป็นฝ่ายถูกกระทำร้าย) หากแต่เป้าของการวิพากษ์นั้นคือ รากเหง้าของวัฒนธรรมไทยที่เชื่อกันว่าดีงาม แน่นนอนที่ตัวละครบางตัวเป็นเสมือนตัวแทนของอำนาจใหญ่ ๆ ที่กล่าวมา (เช่น ดาบตำรวจรามยศเป็นส่วนยื่นต่อของอำนาจรัฐ) ทว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏในท้องเรื่องล้วนแต่ผูกพันอยู่กับวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติ และวิถีคิดแบบไทย ๆ ไม่ว่าจะเป็นคติแบบอำนาจนิยม อภิชนานิยม มุสยานิยม หรือริษยานิยม กล่าวอย่างสั้น ๆ คือ ความเลวร้ายในสังคมไทยมิได้เกิดจากอะไรอื่นนอกเสียจาก “วิถีไทย” และการเบียดเบียนกดขี่ทั้งหลายนั้น ชาวบ้านก็เป็นฝ่ายกระทำต่อตนเอง

แน่นอน ความเลวร้ายต่าง ๆ ถูกนำเสนอให้เห็นว่าเป็นด้านกลับที่อยู่ควบคู่ไปกับ “ด้าน” ดังคำกล่าวของผู้เล่าเรื่องที่ว่า

“ต้นมะเดื่อค่อย ๆ เติบโตให้ร่มเงา มีพระแอบสีกเอาจิวรไปพัน ตั้งแต่นั้นก็มีรูปไปปักบูช่า โดแม่กึ่งก้านสาขา คงความขลัง ไร้คนหาญโค่นพร้อม ๆ กับการทำบุญทุ่ง ทำบุญหมู่บ้าน ไหว้แม่โพสพ ทำขวัญนา ขวัญ

ข้าว ขวัญยัง สารท บวช ผ้าป่า กฐิน ประเพณีทั้งรูปแบบส่วนรวม และแบบ บัจเจกก็สืบสานตามวิถีไทยทุกอย่าง เจกพระจันทร์ข้างขึ้นนวลใสให้ร่มเย็น เป็นสุขแต่ด้านมืดของดวงจันทร์ซึ่งอาจจะอยู่ในมุมมืดสนิทหรือเป็นสีเทา สลัวรางก็ไม่ไม่น้อยหน้า โดยมีเหล่าเถื่อน เล่นไฟ ไฮโล ลักเล็กขโมยน้อย ผู้ เฒ่าผู้แก่ หนุ่มสาวชาวบ้าน บ้างเคยแอบประพฤติกผิดศีลธรรม แต่จริยธรรม ด้านสว่างนั้น ส่งนวลกลบเกลื่อน คะคานแข็งแรงที่อยู่ จึงพอจะไอลม ปฏิโลม อนุโลมตามแบบหลวงดาบุญมีเทศนา” (หน้า 68)

เป็นที่น่าสังเกตว่า การวิพากษ์รากเหง้าวัฒนธรรมไทยในที่นี้มีได้ดำเนินไป ในกรอบของวิธีคิดแบบปัญญาชนหรือนักวิชาการ แต่ใช้กรอบความเชื่อในวัฒนธรรม ไทยเอง (จันทร์คดี) มาเป็นตัวสัจตเปรียบเปรยอย่างเหมาะสม อีกทั้งใช้ภาษาที่ งดงามสละสลวยในลักษณะที่เล่นล้อกับวัตถุประสงค์แห่งการวิพากษ์เสียเอง ลักษณะเช่นนี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกอันน่าเชื่อถือว่าเป็นการวิพากษ์จาก “คนใน” ปรากฏกระยะห่าง อันแปลกแยกระหว่างเสียงวิพากษ์กับสิ่งที่ถูกวิพากษ์

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านไทยอันน่ายกย่องมีส่วน เอื้อให้นำไปประยุกต์ใช้ในทางเลวทราม นั่นคือ แม่ไม้มวยไทย ซึ่งดาบตำรวจรามยศ รัจกันำไปพลิกเพลงเพื่อหารายได้เสริม

“เขาใช้เวลาหลังจบจากโรงเรียนพลตำรวจ บรรจุเป็นพลสำรอง พิเศษ ใต้เต้าผ่านขึ้นถึงยศนายดาบตำรวจ ด้วยเวลารวดเร็วกว่าเพื่อนร่วม รุ่น เพราะการ ‘เป็นมวย’ นี้ส่วนหนึ่งช่วยส่งเสริมอย่างแม่ไม้มวยไทย ‘คลบขึ้น’ ที่ใช้ การจู่โจมเข้าหากู่ต่อสู้อย่างรวดเร็วจนถึงตัวไม้หัน เอามือแหวกการคู่ต่อสู้ ออก แทะเข้าเข้ายอกคอกหรือหน้าท้อง เขาแปลงมาใช้ในการจับไฟ คือการ เข้าไปเก็บสำรับอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งขงกลางหลักฐานอันมีค่าง เป็น กระดาษให้ขม ๗ ใส่กระเป่าโดยไม่ต้องกลัวยับ นับเหรียญกษาปณ์เหลือ ไว้ทำสำนวนแต่พองาม แม่ไม้มวยไทยแบบแข็ง’ ใช้วิธีฉีกออกด้านซ้ายคู่

ต่อสู้ กัมตวัชให้ข้าพเจ้าเหยียบเท้าซ้ายอีกฝ่าย แยกแข้งคู่ต่อสู้ที่วิ่งออกมา
 ต่อหมัดเข้าปลายคางอย่างรวดเร็ว ดาบก็นำมาใช้ด้านวินัยจรรยาจรอยู่พัก
 หนึ่ง คือ เรียกผู้ฝ่ากฎเข้ามาอบรมข้างเสาไฟฟ้า อบรมอย่างรวดเร็ว แจ้งข้อ
 หาอย่างว่องไว และกฎระเบียบก็จะชัดเจนในสมองผู้ขับขี่ทุกรายไป” (หน้า
 35)

เป็นเรื่องน่าเสียดายที่บทวิพากษ์อันคมคายดังที่ยกตัวอย่างมาให้เห็นเหล่านี้ มักจะถูกบดบังความสำคัญลงไป หรือไม่ก็ถูกทำให้หมองลง ด้วย “บทเทศนา” อัน ยืดยาวของผู้เล่าเรื่องซึ่งแทรกอยู่เป็นระยะ ๆ ตลอดเล่ม จริงอยู่ บทเทศนาเหล่านี้อิง กับขนบคติกาที่เคยนิยมกันในยุคหนึ่ง อันได้แก่ยุคที่แนวลูกทุ่งเฟื่องฟูและเป็นยุคที่ คนอ่านคงจะชอบให้สั่งสอน แต่สำหรับมาตรฐานปัจจุบัน สัจบทขนาดยาวที่มีเนื้อหา ซ้ำ ๆ อาจสร้างความรำคาญแก่ผู้อ่านส่วนใหญ่ได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดึงเอา คติพุทธแบบพื้น ๆ มาเป็น “คำตบสุดท้าย” สำหรับปัญหาทุกอย่างในสังคมไทยนั้น อาจจะถูกมองว่าเป็นความอับจนหนทางอย่างหนึ่งได้เช่นกัน

แง่มุม “สร้างสรรค์”

หันไปจากบทเทศนาซึ่งนับได้ว่าเป็น “ข้อบกพร่อง” ของ โพรงมะเตือ แล้ว ความโดดเด่นที่แท้จริงของนวนิยายเล่มนี้อยู่ที่กลวิธีการใช้ “เสียงพูดของผู้เล่าเรื่อง” ในส่วนที่บรรยายสภาพและเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งทำได้อย่างมีชั้นเชิงน่าสนใจ

ก่อนอื่น ต้องทำความเข้าใจว่าผู้เล่าเรื่องนั้นมีใช้ผู้แต่ง แต่เป็นบุคคลสมมุติ ซึ่งถูกจัดวางให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้รับทราบด้วย “เสียงพูด” ของเขา ผู้เล่าเรื่องเปรียบเสมือนกับต้นผู้ควบคุมการเดินทางของนาวานวนิยาย แม้โดยส่วนใหญ่เขาจะมีได้ปรากฏตัวให้ผู้อ่านโดยสารได้พบเห็นในรูปของ “ฉัน” หรือ “ข้าพเจ้า” แต่เสียงเล่านิพนธ์ของเขา คือสิ่งที่เราสัมผัสได้อย่างเที่ยงแท้แน่นอนตลอด การอ่าน โดยมีเสียงพูดของตัวละครอื่น ๆ แทรกสลับเข้ามาเป็นระยะ ๆ

มิกฮาอีล มิกฮาอีโลวิช บัคติน (Mikhail Mikhailovich Bakhtin) นักวรรณกรรมศึกษาชาวรัสเซียผู้เชี่ยวชาญทฤษฎีนวนิยาย, ได้เสนอแนวคิดที่ว่า หัวใจของวรรณกรรมประเภทนวนิยายอยู่ที่การเล่นกับคำพูด (speech) และเสียงพูด (voice) ของผู้คน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักในความตื้นลึกหนาบางของการพูดจา อันจะเอื้อให้เกิดจิตใจใฝ่วิพากษ์ (critical mind) ขึ้น ในความเรียงขนาดยาวชื่อ *Discourse in the Novel* (ตีพิมพ์รวมอยู่ใน *The Dialogic Imagination*, University of Texas Press, 1981) บัคตินได้กล่าวว่า

“เราสามารถนิยามนวนิยายได้ว่าเป็นการเสนอความหลากหลายของแบบฉบับคำพูดทางสังคม (a diversity of social speech types) พร้อมกับ ความหลากหลายของเสียงพูดส่วนบุคคล (a diversity of individual voices) โดยอาศัยการเรียบเรียงด้วยศิลปะ” (*The Dialogic Imagination*, หน้า 262)

ความหลากหลายของเสียงพูด ไม่ว่าจะเป็นเสียงพูดของชนชั้นต่างๆ ของคนรุ่นต่างๆ ของวงการอาชีพต่างๆ หรือของสถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งมาปะทะกันอย่างแข็งขันในนวนิยาย ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่บัคตินเรียกว่า พหุโชนะ (polyphony) นวนิยายเรื่องหนึ่งๆ ที่ได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยพหุโชนะจะเป็นเสมือนซิมโฟนีที่ผ่านการเรียบเรียงเสียงประสานอย่างดีเยี่ยม

บัคตินได้กล่าวถึงกลวิธีแบบหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดลักษณะพหุโชนะที่ซับซ้อนแบบยลและมีศักยภาพเชิงวิพากษ์สูง เรียกว่า วิธีประกอบสร้างแบบลูกผสม (hybrid construction) ซึ่งเขาอธิบายไว้ดังนี้

“สิ่งที่เราเรียกว่า วิธีประกอบสร้างแบบลูกผสม คือ ข้อความที่บ่งบอกด้วยไวยากรณ์หรือเครื่องหมายทางการประพันธ์ (compositional markers) ว่าเป็นคำพูดของผู้พูดคนเดียว แต่แท้ที่จริงแล้ว ข้อความนั้นบรรจุคำพูดปะปนกันสองคำพูด หรือผสมวิธีพูดสองแบบ สองสไตล์ สองภาษา

สองระบบความหมาย สองระบบคุณค่า ... บ่อยครั้ง แม้แต่คำคำเดียวกันก็ยังสามารถขึ้นตรงต่อภาษาสองแบบหรือสองระบบความเชื่อพร้อมกัน ซึ่งทั้งคู่ปะทะสังสรรค์กันในโครงสร้างลูกผสมนี้ ส่งผลให้คำดังกล่าวเกิดความหมายสองความหมายหรือสองสำเนียงที่ขัดแย้งกันเอง" (เล่มเดิม, หน้า 304-305)

บัคตินได้ระบุเพิ่มเติมว่า โครงสร้างลูกผสมดังกล่าวก่อให้เกิดการเปล่งความด้วยสองเสียงควบ (double-voiced utterance) ซึ่งส่งผลต่อไปสู่การสื่อ "สองความหมายควบ" (double meaning)

วิธีประกอบสร้างคำพูดแบบลูกผสมตามที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่พบได้ไม่หยุดหย่อนในคำพูดของผู้เล่าเรื่องใน *โพรมะเตือ* ซึ่งสามารถแยกแยะออกได้เป็น 2 กลวิธีคือ

1) ขณะที่กำลังเล่าเรื่องราวซึ่งดำเนินไปตามท้องเรื่อง ผู้เล่าหันไปหยิบฉวยเอาวิธีพูดหรือคำพูดของสถาบันทางสังคมบางสถาบันหรือคติความเชื่อสาธารณะหรือสุภาษิตคำพังเพยมาใช้โดยไม่บอกกล่าว แต่ก็ส่งผลให้เกิดความแปลกประหลาดที่รู้สึกได้ (เพราะมิใช่คำพูดปกติของผู้เล่าเรื่อง) การกระทำเช่นนี้จะกระตุ้นให้ผู้อ่านตั้งคำถามต่อคติความเชื่อที่ถูกหยิบฉวยมาใช้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้เล่าเรื่องเล่าถึงวิธีการที่ยงยุทธ ลูกคนสุดท้ายของเผ่ารามเยศ หว่านล้อมให้บิดาผู้ยึดเอื้อนยอมทำประกันชีวิตกับเขาดังนี้

"ลูกคนสุดท้ายยอมต้องเอาแต่ใจ เดินลงสันเท้ากิ่ง ๆ บนขานเรือนออกไป ทำให้ฝ่ายพ่อต้องยอมแพ้" (หน้า 58, เน้นความโดยผู้เขียนบทความ)

หากพิจารณาเนื้อความที่เน้นโดยลำพัง ก็ชวนให้เข้าใจในตอนแรกว่าประโยคดังกล่าวเป็นคำพังเพยที่ผู้เล่าเรื่องหยิบยกขึ้นมาอ้างอิง (quote) เพราะกริยา

ช่วย "ย่อมตัด" ทำหน้าที่กำกับให้ข้อความมีลักษณะทั่วไป (generality) และส่งทอดลักษณะดังกล่าวไปสู่ "ลูกคนสุดท้าย" นั่นคือ หมายถึงลูกคนสุดท้ายโดยทั่ว ๆ ไป เช่นกัน (ไม่เจาะจงว่าเป็นยงยุทธ) แต่แล้วประโยคถัดไป (เดินลงบันไดก็ง ๑ ...) ทำให้ผู้อ่านย้อนกลับมาเข้าใจ "ลูกคนสุดท้าย" ในอีกนัยยะหนึ่งว่า เจาะจงหมายถึงยงยุทธ เห็นได้ว่าเป็นโครงสร้างแบบลูกผสมตามนิยามของบัคติน เพราะ "ลูกคนสุดท้าย" เป็นทั้งตัวละครในท้องเรื่อง (ยงยุทธ) และเป็นประเภทของบุคคลประเภทหนึ่ง (ลูกคนสุดท้ายตามแบบฉบับ) ในคราวเดียวกัน

ผลจากการใช้กลวิธีดังกล่าวก็คือ ทำให้ผู้อ่านสะดุดใจและตั้งคำถามต่อคำพังเพยหรือคติความเชื่อของคนไทยในเรื่องดังกล่าว ลูกคนสุดท้ายต้องเอาแต่ใจตัวเองจริงหรือ หรือว่ายงยุทธเพียงแต่สร้างแสดงอาการที่สอดคล้องกับคติมหาชนเพื่อบรรลุผลตามเจตนา ถ้าเช่นนั้น สุภาวดี คำพังเพยอันน่านิยมทั้งหลายก็ย่อมกลายเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ "หลอก" คนได้ทุกเมื่อ

2) ผู้เล่าเรื่องนำเอาคำพูดของตัวละครมาถ่ายทอดโดยอ้อม (indirect speech) แต่แทนที่จะถ่ายทอดโดยพยายามรักษาเนื้อความเดิมให้ใกล้เคียงที่สุด กลับเข้าไปแทรกแซงดัดแปลงวิธีพูดของตัวละครเสียใหม่ ในกรณีของ *โพรงมะเดื่อ* กลวิธีการเข้าไปยึดครองคำพูดของตัวละครนี้ มักจะใช้วิธีหยิบฉวยเอาวิธีพูดของสถาบันทางสังคม (เช่น ภาษาราชการ ภาษาวิชาการ) ไป "ยัดใส่ปาก" ของตัวละคร ดังตัวอย่างตอนที่คนในหมู่บ้านมาประชุมกันเพื่อจัดการกับกรณีคนอีสานพลัดถิ่นถูกลอบรุมทำร้าย ผู้เล่าเรื่องถ่ายทอดคำพูดของตัวละครด้วยสำนวนภาษาดังนี้

"ต่างสรุปความเห็นด้วยฉันท์ว่า ผู้เสียหายได้สิ้นชีวิต จึงไม่สมควรจะมีเจ้าทุกข์ เรื่องลวนลามเกินเลยเรื่องเพศ และเรื่องฆาตกรรมอำพรางนั้น ไม่ปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนในตอนนี้ หรือไม่ก็ต้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสืบหาสืบ คสึ่คล้ายกันต่อไป ส่วนสองพ่อลูกให้ออนเคราะห์ปักหลักอาศัยผืนดินข้างวัดอยู่อย่างถาวร เป็นมนุษยธรรมที่ยิ่งใหญ่ซึ่งชาวหมู่บ้าน

มอบให้ โดยหาได้ยากยิ่งจากหมู่บ้านอื่น นอกจากกลุ่มสำประโดงแห่งนี้” (หน้า 11, เน้นข้อความโดยผู้เขียน)

ข้อความที่ยกมานี้ประกอบสร้างขึ้นด้วยวิธีแบบลูกผสม ในด้านหนึ่ง เนื้อหาของข้อความบ่งบอกว่าเป็นการถ่ายทอดคำพูดของตัวละคร (อาจจะเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือเผ่ามยเยศ) ที่สรุปคำพิพากษาของ “ศาลเตี้ย” แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เห็นได้ว่าถ้อยคำต่าง ๆ ที่ได้เน้นไว้ย่อมไม่อาจเป็นถ้อยคำที่ชาวบ้านใช้กันจริง ๆ และยังมีระดับไปจากภาษาที่ผู้เล่าเรื่องใช้ในภาวะปกติ นั่นเป็นเพราะผู้เล่าเรื่องได้ไปจดถ้อยคำสำนวนของทางราชการมาสวมใส่ให้กับตัวละคร

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือ ความเหลวไหลและเลวทรามในคำพิพากษาของ “ศาลเตี้ย” ได้ส่งผลกระทบไปถึงความน่าเชื่อถือของ “ศาลสูง” ไปด้วย กล่าวคือ ในเมื่อ “ศาลเตี้ย” (โดยการผลักดันของผู้เล่าเรื่อง) สามารถใช้ถ้อยคำข่มขู่เหล่านี้มากลบเกลื่อนเรื่องอุบาทว์นานาของตนเอง แล้วไซ้ “ศาลสูง” จะกระทำเยี่ยงนี้บ้างมิได้

เมื่อได้ส่องสำรวจเข้าไปใน “โพรง” ของนวนิยายเล่มนี้ เราก็ได้พบเห็นความซับซ้อนรุ่มรวยซุกอยู่ใต้รูปโฉมที่พันยุคพันสมัย *โพรงมะเต๊อ* จึงมิใช่นวนิยายลูกทุ่งตามขนบธรรมดา หรือแม้ที่สอดแทรกแนวคิดนิยมเข้าไปเท่านั้น หากยังแฝงการเล่นกับภาษาและคำพูดไว้อย่างแพรวพราว กระตุ้นให้ผู้อ่านได้ขบคิดและวิพากษ์เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้อ่านในยุคที่คำพูดดี ๆ มักถูกนำไปใช้ในทางทราม

บรรณานุกรม

ประมวล ดารดาษ. *โพรงมะเต๊อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คนตะวันตก, 2546.

Bakhtin, Mikhail Mikhailovich. *Discourse in the Novel in The Dialogic Imagination*.

USA: University of Texas Press, 1981.